

УДК 378.4: 35.072.1+37.014.543

ФІНАНСОВІ ПРАВИЛА ТА ІНСТИТУЦІЙНА АВТОНОМІЯ: ВИКЛИКИ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Усик В.І.

FINANCIAL RULES AND INSTITUTIONAL AUTONOMY: CHALLENGES OF THE NEW UKRAINIAN UNIVERSITY

Usyk V.

В роботі обґрунтовано потребу встановлення правил фінансування освітньої сфери, що гарантують більшу передбачуваність наслідків дій урядів та конкретизують суб'єктів відповідальності. Наголошено, що формування фінансових правил тісно пов'язано з таким поняттям як автономія університету, яка є інституційною формою академічної свободи. В дослідженні здійснено огляд процесу становлення та розвитку фінансової автономії в світі. Зроблено наголос на необхідності створення умов для забезпечення фінансової автономії університетів України. Зазначено, що університет нового типу, який розвивається на основі, в тому числі фінансової автономії, зможе ефективно реагувати на соціальні та економічні зміни в країні та суспільстві, відповідати сучасним потребам держави, і що найбільш важливо - виправдати очікування студентів щодо досягнення кращої якості навчання. Аналіз свідчить, що «автономізація» університету не означає відсутність бюджетного фінансування, але механізм зостаннього повинен мати інвестиційний характер та забезпечувати надійний розвиток та модернізацію освіти.

Ключові слова: освіта, фінансові правила, фінансова автономія, фінансування освіти.

Вступ. Фінансовий аспект є одним із найбільш проблемних аспектів системи вищої освіти. Адже недостатнє фінансування безпосередньо впливає на інші виміри цієї системи. В багатьох країнах, включаючи Україну, науковці, дослідники, аналітики та всі, кого цікавлять питання освіти, намагаються знайти відповідь на питання щодо того, хто має фінансувати освіту та які пропорції фінансування мають надходити з різних джерел.

Постановка проблеми. Чому питання правил фінансування освіти є важливим для України? В нашій економіці спостерігається розпорощення видатків на науку та освіту. І тут проблема не стільки в кількісних показниках, бо за часткою витрат на освіту до ВВП Україна знаходиться на рівні країн ОЕСР: 8% - у 2009 році, 7% - 2014 році

та 6% - у 2016 році. Проблема фінансування української освіти пов'язана з механізмом розподілу цих коштів, диверсифікацією джерел фінансування та відсутністю реальної фінансової автономії. Наявна проблема відносно бюджетного фінансування освіти в Україні є системною та потребує відповідей на такі основні питання: в якій мірі є ефективним використання бюджетних коштів та які шляхи найефективнішого розподілу виділених обсягів бюджетних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Автономія є важливою та досить актуальною темою політики щодо вищої освіти на національному та міжнародному рівні, що вимагає створення необхідних умов для її забезпечення [1,2]. Але «автономія» не існує у вакуумі, вона реалізується за допомогою тісних відносин університету з іншими учасниками в сфері освіти [3]. З точки зору фінансової автономії закладів вищої освіти основними є відносини вищої школи із державою. Саме держави мають законодавчі повноваження, і вони, як правило, фінансують ЗВО, тобто відіграють значну роль в забезпеченні якості фінансової автономії. Проте, і інші зацікавлені сторони мають вагомий роль щодо автономії [4,5].

Часто «держави сьогодні не в змозі покрити потреби ВНЗ у фінансових коштах і через це повинні заохочувати диверсифікацію джерел фінансування, шукати засоби для забезпечення фінансової підтримки можливості доступу громадянам отримати вищу освіту» [6]. Зважаючи на це, дуже важливо віднайти оптимальні та найбільш вигідні з точки зору соціально-економічної віддачі шляхи розподілу коштів на вищу освіту. Та, «небезпечним політичним аргументом щодо забезпечення університетської автономії іноді є зменшення фінансування державою автономних освітніх закладів». Наведений факт викликає занепокоєння в зв'язку з тим, що «освіта і

дослідження є суспільно корисними інвестиціями», тому «потребують належного державного фінансування, незалежно від рівня автономії університету» [7].

Науковці відзначають, що «розширення фінансової автономії вітчизняних університетів ... набуває особливої актуальності в умовах, коли більшість європейських країн визнали вищу освіту однією з найдорожчих соціальних послуг, а темпи зростання загальних витрат на освіту набагато перевищили темп зростання державних доходів» [8].

Рекомендації для певних країн чи їх об'єднань в сфері освіти, включно з правилами фінансування, формуються Світовим банком. Зокрема, в 1991 році, був виданий документ «Перспективи фінансування вищої освіти» [9], де описано основні виклики, які постали перед вищою освітою країн, що розвиваються, визначено чотири основні принципи побудови стратегії майбутнього розвитку, включно фінансовою. На початку 2000-х Світовий банк продовжував досліджувати фінанси освіти. Результати було подано в документі «Вища освіта в розвинутих країнах» [10], де чітко сформульовано правила побудови фінансового механізму в освіті.

Урядові організації окремих країн в свою чергу розроблять документи щодо механізмів фінансування освіти, наприклад, з використанням бенчмаркінгу. Зокрема, в Латвії створено такі документи як «Фінансування вищої освіти в Латвії: аналіз сильних і слабких сторін» [11], «Оцінка поточного фінансування моделі «стратегічної відповідності» з цілями політики в галузі вищої освіти» [12]. Вони (урядові організації) визначають методіку оцінки досягнення визначених цілей та орієнтири для розробки подальших кроків та нових правил. На основі цих документів Світовий банк розробляє певні рекомендації щодо реформи фінансування. Так, наприклад, для Латвії у 2014 році був розроблений документ «Фінансування вищої освіти в Латвії: фінальний звіт» [13].

Метою статті є обґрунтування необхідності встановлення правил фінансування освіти та забезпечення фінансової автономії університетів як необхідних передумов розвитку сильного університету.

Результати досліджень. Гострою проблемою сучасної вищої освіти є неефективне використання бюджетних коштів для забезпечення високої якості освітніх послуг. Рівень бюджетного фінансування освітньої сфери позбавлений інвестиційного характеру, не забезпечує надійного розвитку та модернізації освіти. Держава повинна створити належні умови для ефективної діяльності навчального закладу, максимально зосередити бюджетні ресурси на пріоритетних напрямках розвитку освіти [14].

Ми переконані, що в сфері освіти повинні існувати певні фінансові правила, які б регулювали перерозподіл бюджетних коштів, механізм залучення приватного фінансування та підвищення ефективності його використання. Слабке інституційне середовище спричиняє неефективність

державних видатків. Гострим є питання оптимізації рівнів та джерел фінансування усіх ланок освіти. Встановлення фінансових правил в освіті створить середовище, яке не буде обмежувати конкуренцію у сфері освітніх послуг. Мова йде про фінансування з державного бюджету ефективних приватних закладів освіти, орієнтацію на показники результативності при визначенні обсягів фінансування, поширення пільгових кредитів на освіту тощо. Розробка правил передбачає створення певної системи індикаторів та визначення їх порогових значень. Завдяки цьому створюються кількісні орієнтири для діяльності урядів, контролю цієї діяльності та підстави для формування певних очікувань.

Питання фінансування освіти в Україні не раз піднімалося аналітичним центром CEDOS [15] на різних публічних заходах та в аналітичних звітах й публікаціях. Зокрема, дебати щодо фінансування вищої освіти концентрувалися на таких питаннях, як «Приватні чи публічні кошти: хто повинен покривати витрати у сфері вищої освіти?», «Кого фінансувати: студентів чи установи?». Але, на жаль, результати публічних обговорень роками не втілюються в нормативні документи та конкретні кроки з покращення фінансування освіти.

Формування фінансових правил, вважаємо, тісно пов'язано з таким поняттям як автономія університету, яка є інституційною формою академічної свободи. Автономія потрібна для того, щоб заклад вищої освіти ефективно виконував належні йому функції без надмірного тиску держави і комерціалізації [16].

Є кілька причин, через які питання академічної свободи та університетської автономії знову з'явилися на порядку денному в останні кілька років. Перш за все, ще з кінця Другої світової війни спостерігається спіральне збільшення кількості студентів, і, відповідно, кількості вищих навчальних закладів протягом багатьох років.

До основних документів, які поклали початок розвитку питання університетської автономії варто віднести Велику хартію університетів (Болонья, 1988 р.), Лімську декларацію про академічну свободу і автономію ВНЗ (м. Ліма, 1988 р.), Всесвітню декларацію про вищу освіту для 21 ст.: підходи та практичні заходи (Париж, 1998 р.), Модельний закон про освіту (1999 р), Спільну декларацію міністрів освіти Європи "Європейський простір у сфері вищої освіти" (Болонья, 1999 р.), Модельний освітній кодекс для держав-учасниць СНД (2006 р.), Лісабонську декларацію (2007 р.), Хартію університетів України "Академічні свободи, університетська автономія та освіта" (Ялта, 12 червня 2009 р.) [17].

Лісабонська декларація виділяє чотири види автономії закладу вищої освіти: 1) академічна автономія - можливість приймати рішення щодо навчальних планів, програм, досліджень; 2) організаційна автономія - можливість незалежно формувати структуру університету; 3) кадрова автономія - можливість приймати рішення, щодо

прийняття на роботу персоналу, виплату заробітної плати, просування по службі; 4) фінансова автономія - можливість прийняття рішень щодо отримання та розподілу фінансових ресурсів [18].

Успішні університети світу на своєму прикладі доводять значення та переваги фінансової автономії. Звичайно, ми не можемо стверджувати, що єдиним фактором успішності конкурентоспроможного університету є фінансова автономія, але саме завдяки їй університети мають «можливість самостійно керувати власними коштами та реалізовувати намічені стратегічні цілі» (The European University Association). Якщо університетам не надається автономія, вони не можуть бути інноваційними та ефективно реагувати на соціальні та економічні зміни в країні та суспільстві, не здатні відповідати сучасним потребам держави, і що найбільш важливо - не можуть виправдати очікування студентів щодо досягнення кращої якості навчання.

Фінансова автономія - це свобода університету використовувати у розумний спосіб утримання наявних фінансових ресурсів з урахуванням його пріоритетів. Автономія та підзвітність - це дві сторони однієї монети. Інституційна автономія ґрунтується на аргументі (на основі багаторічного досвіду) про те, що інституції можуть правильно виконувати роботу, яку вони очікують від громади, яка їх підтримує, лише якщо вони мають свободу вибору та дії. Це не звільняє їх від суспільних інтересів та критики, і це не означає що їхня політика не повинна бути піддана належному розгляду як ними самими, так і іншими.

У дослідженні фінансової автономії європейських університетів автори (Естерман та Нокала 2009) визначили фінансову автономію як [19]:

- можливість накопичувати фінансові резерви;
- можливість зберігати фінансовий надлишок;
- свободу встановлення плати за навчання;
- здатність позичати гроші на фінансових ринках;
- можливість інвестувати в фінансові продукти;
- здатність випускати акції та облігації;
- право володіти землею та будівництвом.

Згідно Лімської декларації [20] можна виділити три основні характеристики фінансової автономії університетів:

1) фінансову незалежність та можливість формувати самостійно у пов'язаних видах діяльності власну поведінку;

2) органи державного управління маю забезпечити безплатну систему вищої освіти для усіх випускників середніх навчальних закладів та інших людей, які можуть довести здатність навчатися на цьому рівні;

3) органи державного управління не повинні втручатися в автономію ЗВО, запобігати втручанням інших груп суспільства з метою забезпечення високого ступеня гарантій автономності закладів вищої освіти.

Для оцінки фінансової автономії Європейська асоціація університетів аналізує такі показники, як: тривалість циклу державного фінансування;

тип державного фінансування;

можливість залучати зовнішні кошти на умовах повернення; можливість отримувати і розподіляти прибуток;

можливість мати у власності будівлі;

вартість навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавра та магістра, в аспірантурі та докторантурі для студентів із країн ЄС;

вартість навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавра та магістра, в аспірантурі та докторантурі для іноземних студентів [21].

Дослідження свідчать, що в Європі, чим вища інноваційна продуктивність країни, тим більше університети країни мають фінансову автономію (наприклад, Фінляндія, Великобританія, Люксембург та Нідерланди)

Але фінансова автономність ЗВО не означає їх повну незалежність від держави. Статистика свідчить, що більшість країн ОЕСР мають від усіх обсягів бюджетів університетів більшу частку саме фінансів держави (таблиця 1). І саме вони є основним механізмом впливу держави на процеси перетворень в закладах вищої освіти та основним інструментом досягнення позитивних результатів в сфері освіти. Серед найбільш популярних в країнах ЄС джерел фінансування, окрім державного, є блокові гранти, цільове фінансування, проектне фінансування та контракти.

Як видно з таблиці у країнах ЄС та високо розвинутих країнах ОЕСР по різному відбувається розподіл витрат на вищу освіту між публічними та приватними. В таких країнах як Австрія, Фінляндія та Люксембург публічні витрати складають в межах 95% від усіх витрат, тоді як в США, Португалії, Японії та Австралії – це приблизно 50 і більше відсотків від загальної маси. Але в середньому у країнах ЄС показник публічного фінансування складає 80 %, тоді як у країнах ОЕСР — 70 %. Але це фінансування має вигляд налагодженого механізму, який сприяє розвитку освіти і університетів нового типу. Наведемо кілька існуючих моделей.

В світовій практиці виділяють такі основні 3 моделі фінансування освіти – за видатками, за результатами та договірне фінансування. Згідно моделі фінансування за видатками кошти з бюджету на освіту надходять безпосередньо до ЗВО, а контроль за їх використання лежить на органах державного управління. Заклади вищої освіти можуть отримати кошти на основі одного з трьох механізмів: лінійний бюджет (коли розподіл відбувається за типами витрат (на оплату праці, купівлю обладнання тощо)); програмний бюджет (коли кошти виділяються на певні центри «вартості» (безпосередньо факультетам, кафедрам чи окремим освітнім програмам або навіть окремим викладачам, які є гарантами певної програму); кошторис за видами діяльності (коли кошти окремо виділяються на навчання та на науку (дослідження) [23].

Таблиця

Витрати на вищу освіту, % від усіх витрат*

	Публічні		Приватні		Публічні		Приватні	
	2012		2013		2014			
Австралія	44.94	55.060	42.49	57.510	38.76	61.240		
Австрія	95.14	4.857	94.61	5.395	94.43	5.569		
Бельгія	89.54	10.460	89.31	10.688	87.89	12.106		
Чехія	79.25	20.746	77.02	22.979	76.19	23.808		
Данія			93.96	6.043	94.71	5.291		
Естонія	78.22	21.783	81.65	18.354	84.55	15.448		
Фінляндія	96.18	3.820	96.08	3.922	96.48	3.516		
Франція	79.83	20.166	78.87	21.130	78.64	21.359		
Німеччина	85.86	14.144	85.62	14.384	85.80	14.205		
Угорщина	54.44	45.565	62.88	37.124	69.68	30.324		
Ірландія	83.58	16.420	77.74	22.261	74.28	25.725		
Італія	65.96	34.039	67.21	32.791	64.95	35.052		
Японія	34.28	65.715	35.25	64.752	34.09	65.905		
Латвія	63.62	36.376	67.78	32.219	78.54	21.464		
Литва	74.75	25.246	75.35	24.650	76.86	23.136		
Люксембург	94.77	5.230	97.94	2.058	95.30	4.701		
Нідерланди	70.52	29.482	70.30	29.703	69.90	30.102		
Польща	77.57	22.429	80.41	19.593	81.50	18.503		
Португалія	54.25	45.746	58.07	41.928	62.35	37.650		
Словаччина	73.82	26.184	75.50	24.498	77.12	22.884		
Словенія	86.15	13.854	87.14	12.857	85.81	14.193		
Іспанія	73.05	26.950	69.30	30.700	68.45	31.548		
Швеція	89.25	10.749	89.55	10.451	89.09	10.912		
Великобританія	56.92	43.080	57.32	42.683	27.88	72.118		
США	37.80	62.198	36.33	63.674	34.74	65.257		

*Складено на основі [22].

Фінансування за результатами – це такий тип фінансування, за яким кошти розподіляються в залежності від результатів навчальної та науково-дослідної діяльності закладів вищої освіти. Це можуть бути показники якості чи обсягу освітніх послуг, що надаються університетом, успіхи в кар'єрі випускників, які розраховуються за допомогою, наприклад, анкетування роботодавців, статистика доходів випускників університету і т.д. За таким типом розподілу заклади вищої освіти мають більше повноважень у сфері фінансового та адміністративного управління, але на основі постійного моніторингу якості освіти профільним чи галузевим міністерством.

Договірне фінансування освіти реалізується за результатами діалогу між представниками закладів вищої освіти та відповідального міністерства/відомства тощо. Відповідно до цього механізму заклади вищої освіти можуть фінансуватися або «шляхом збільшення коштів порівняно з попереднім періодом» з врахуванням перспективного плану закладу освіти, або «з використанням угод «ad hoc»», тобто підтримка тих ЗВО, які є вагомими в даній країні, або «методом установлення урядом для кожного конкретного ЗВО фіксованого процента від національного доходу». Цей тип фінансування не вважається ефективним, адже існує ризик високого рівня економічної невизначеності та залежність від зовнішніх чинників впливу. Але «у багатьох країнах за результатами переговорів між міністерством і університетом

укладаються довгострокові контракти», де прописується основний механізм фінансування з можливістю коригування[23].

Популярним механізмом розподілу бюджетних коштів в країнах Західної Європи є блок-гранти, які мають вигляд фінансових субсидій за різними категоріями витрат - навчання, поточні операційні витрати, науково робота тощо.

Окрім того, існує таке важливе джерело фінансування закладів вищої освіти як надходження від платної освіти, наприклад, у вигляді повного чи часткового покриття витрат на навчання в університеті, внесків студентів на покриття адміністративних витрат. Така оплата може встановлюватися або самим університетом (країни Східної Європи); або безпосередньо міністерством чи іншими органами управління (Франція, Іспанія, Туреччина та ін.); або ж університетом і урядом спільно. Останній спосіб встановлення плати має теж свої особливості в різних країнах, адже уряд може або встановити межі (як правило, верхню межу) або ж затвердити певну суму, запропоновану університетом самостійно. Окрім того, ця оплата може бути різною для різних груп студентів, наприклад, для громадян ЄС і інших. Але саме оплата навчання є однією із найважливіших умов автономії університетів, тому о приватні кошти забезпечують значну частку фінансових потоків закладів освіти, хоча й не покривають велику частину його витрат.

В Україні можемо спостерігати неефективне використання бюджетних коштів, яке не може забезпечити високої якості освітніх послуг. Достатній рівень бюджетного фінансування Рівень не має інвестиційного характеру, тому не забезпечує модернізації університетів на освіті в цілому. А це в свою чергу гальмує в тому числі фінансову автономію Університету. Вважаємо, що органи державного управління повинні створити належні умови для ефективної діяльності навчального закладу, для чого власне і потрібно використовувати такий інструментарій державного управління як фінансові правила, адже доцільна і передбачувана (згідно правил) діяльність уряду у одній з найважливіших сфер суспільства – освіті – може стати двигуном і маркером реальних перетворень всієї національної економіки.

Закон України 2014 року «Про вищу освіту», який надав право ЗВО «встановлювати власні форми матеріального заохочення, розпоряджатися надходженнями, відкривати поточні та депозитні рахунки в банках та інше» став вагомим етапом щодо появи перших кроків у забезпеченні фінансової автономії ЗВО України. Згідно Закону університети отримали більше повноважень щодо механізму використання доходів, створення ендаументів, отримання майна та коштів від різних суб'єктів економіки [21].

Але рівень розвитку фінансової автономії університетів в Україні є доволі низьким. Університети не можуть самостійно здійснювати позики й бути повноцінним суб'єктом фінансової діяльності. Незважаючи на той факт, що вітчизняні університети мають право самостійно встановлювати плату за навчання, вона не може бути необмеженою, оскільки створюватиме перешкоди для заповнення ліцензійного обсягу студентів. Тобто університети з різних причин втрачають можливість фінансової автономії через обмеження їх академічної та організаційної автономії [24].

Оцінка наслідків автономії вимагає дуже пильного вивчення структури та намірів, що лежать в основі концепції автономії. Тільки чітке поєднання продуманого бюджету та нової інституційної структури може досягти успіху в захисті ефективної автономії. Інакше фінансова автономія в довгостроковій перспективі може бути скасована. Тому що з одного боку, може бути недостатня легітимність автономних рішень. Адже на бюджетні кошти впливає Парламент та Уряд. З іншого боку, визнання автономії знаходиться під загрозою через менш ефективні рішення управлінців, які діятимуть у власних інтересах.

Висновок. Основне призначення фінансової автономії полягає у наданні закладам вищої освіти права самостійно вирішувати питання, які пов'язані з управлінням фінансами та бюджетом закладу (питання обсягів бюджетного фінансування, система кредитування, перегляд вартості студентського

навчання). Ступінь автономії визначається можливістю університетів отримувати додаткові доходи, які дадуть змогу інвестувати в найбільш стратегічно важливі області, пов'язуючи університетські пріоритети із зовнішніми економічними потребами, що в свою чергу сприяє стабільній роботі університету. Окрім того, впровадження фінансової автономії буде ефективним кроком у забезпеченні якості освіти, адже фінансова самостійність дозволяє використовувати додаткові позабюджетні види надходжень та вільно розпоряджатися власними коштами.

Фінансова автономія в основному стосується відносин між університетами та державою. Вона розглядається як потужний важіль для підвищення конкурентоспроможності. Він визначає, наскільки гнучко університети можуть приймати рішення в контексті норм і правил, які формують їх систему вищої освіти. Високий показник автономії вказує на те, що відповідні правила забезпечують правову основу, не обмежуючи університети своєю свободою дій.

Україні варто перейняти досвід країн ЄС, ОЕСР щодо ефективного поєднання фінансової автономії та фінансових правил уряду в сфері національної освіти. Фінансова автономія забезпечить адаптацію сфери освіти до нових потреб суспільства, сприятиме ефективному використанню фінансових ресурсів, а створені фінансові правила це лише підсилять та дадуть можливість краще зрозуміти і те, як функціонує національна економіка, і те, наскільки ефективною є політика уряду

Література

1. Felt, U. & Glanz, M. 2003. University Autonomy in Europe: Changing Paradigms in Higher Education Policy. In Bernadette Conraths, Kenneth Edwards, Ulrike Felt and Gordon Shenton Managing University Autonomy, Collective Decision Making and Human Resource Policy. Bologna: Bononia University Press.- P.13-104.
2. Tapper, E.R. & Salter, B.G. 1995. The changing idea of university autonomy. Studies in Higher Education, Vol. 20 (1). - P.59-72
3. Harvey, L. & Askling, B. 2003. Quality in higher education. In Roddy Begg (ed.) The Dialogue between Higher Education Research and Practice. Kluwer Academic Publishers: Dordrecht/Boston/London. - P.69-83.
4. Bladh, A. 2007. Institutional Autonomy With Increasing Dependency on Outside Actors. Higher Education Policy. - №20 (3). - P.243-259.
5. Ordorika, I. 2003. The limits of university autonomy: Power and politics at the Universidad Nacional Autónoma de México. Higher Education. - №46. - P.361-388.
6. Проблеми управління фінансами вищих навчальних закладів: Монографія //За заг. ред. канд.економ.наук, професора А.З. Підгорного –Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. –152 с.

7. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні : монографія / [А. Ф. Павленко, Л. Л. Антонюк, Н. В. Василькова, Д. О. Ільницький та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. А. Ф. Павленка та д.е.н., проф. Л. Л. Антонюк. — К. : КНЕУ, 2014. — 350, [2] с.
8. Університетська освіта: економічні пріоритети та управління розвитком: монографія / Л. С. Шевченко. — Харків : Право, 2016. — 188 с.
9. Perspectives on the Financing of Higher Education [Electronic resource] / The World Bank . - Access mode: <http://documents.worldbank.org/curated/en/994481468766221916/pdf/multi-page.pdf>
10. Higher Education in Developing Countries. Peril and Promise [Electronic resource] / The World Bank . - Access mode: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079956815/peril_promise_en.pdf
11. Higher Education Financing in Latvia: Analysis of Strengths and Weaknesses [Electronic resource] / Valsts izglītības attīstības aģentūras . - Access mode: http://viaa.gov.lv/files/news/24067/lv_hef_output_1_final_18mar14.pdf
12. Assessment of Current Funding Model's 'Strategic Fit' with Higher Education Policy Objectives [Electronic resource] / Valsts izglītības attīstības aģentūras . - Access mode: http://viaa.gov.lv/files/news/24067/lv_r2_strategic_fit_1_8april_vfinal.pdf
13. Higher Education Financing in Latvia: Final Report [Electronic resource] / Valsts izglītības attīstības aģentūras . - Access mode: http://viaa.gov.lv/files/news/24067/lv_hef_r3vsub_190922014_c_final.pdf
14. Виноградня В. М. Фінансова автономія як необхідна умова функціонування державних вищих навчальних закладів в Україні / В. М. Виноградня // Траєкторія науки. - 2016. - Т. 2, № 11. - п. 4.1-4.10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_11_6
15. Аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс] / - Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/>
16. Корольов Ю. О. Сутність реалізації адміністративно-правових норм щодо автономії організації та діяльності вищих навчальних закладів України / Ю. О. Корольов // Правова позиція. - 2016. - № 2. - С. 55-62.
17. Давидова Н. О. Автономізація цивільно-правового статусу вищого навчального закладу / Н. О. Давидова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2014. - № 4. - С. 88-93 . - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnauc_2014_4_18
18. The Lisbon Declaration. Europe's Universities Beyond 2010: Diversity With A Common Purpose. Academic Information Centre. Bank . - Access mode: http://www.aic.lv/bologna/Bologna/London_conf/Lisbon_declaration.pdf
19. Estermann, T. and Nokkala, T. University Autonomy in Europe: Exploratory study // Bank, 2009. - Access mode: http://www.rkrk.si/gradiva/dokumenti/EUA_Autonomy_Report_Final.pdf
20. Савчин М. Автономія університетів та проблеми їхнього фінансування / Освітня політика: портал громадських експертів. - Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/124-avtonomiya-universitetiv-ta-problemi-jikh-nogo-finansuvannya>
21. Шевченко Л. С. Фінансова автономія університету: світовий досвід для України / Л. С. Шевченко // Право та інновації. - 2015. - № 1. - С. 19-25. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_1_4
22. Статистичні дані Організації економічного співробітництва та розвитку щодо витрат на вищу освіту [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://data.oecd.org/eduresource/spending-on-tertiary-education.htm#indicator-chart>
23. Шевченко Л. С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел / Л. С. Шевченко. // Теорія і практика правознавства. - 2013. - Вип. 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_44
24. Засєкіна Л. Академічна, кадрова, організаційна і фінансова автономія як траєкторія розвитку вітчизняних університетів // Будуємо нову Україну : зб. конф., 26-27 листоп. 2014 р., м. Київ / [редкол.: О. Дем'янчук та ін.]. - Київ : Києво-Могилянська академія, 2015. - С. 41-52.

References

1. Felt, U. & Glanz, M. 2003. University Autonomy in Europe: Changing Paradigms in Higher Education Policy. In Bernadette Conraths, Kenneth Edwards, Ulrike Felt and Gordon Shenton Managing University Autonomy, Collective Decision Making and Human Resource Policy. Bologna: Bononia University Press. - P.13-104.
2. Tapper, E.R. & Salter, B.G. 1995. The changing idea of university autonomy. Studies in Higher Education, Vol. 20 (1). - P.59-72
3. Harvey, L. & Asklings, B. 2003. Quality in higher education. In Roddy Begg (ed.) The Dialogue between Higher Education Research and Practice. Kluwer Academic Publishers: Dordrecht/Boston/London. pp. 69-83.
4. Bladh, A. 2007. Institutional Autonomy With Increasing Dependency on Outside Actors. Higher Education Policy, 20 (3). - P.243-259.
5. Ordorika, I. 2003. The limits of university autonomy: Power and politics at the Universidad Nacional Autónoma de México. Higher Education 46. - P.361-388.
6. The problems of the financial management of higher education institutions: Monograph //Za zah. red. kand.ekonom.nauk, profesora A.Z. Pidhornoho –Odesa: FOP Huliaieva V.M., 2017. –152 p.
7. Doslidnytski universytety: svitovyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini : monohrafiia / [A. F. Pavlenko, L. L. Antoniuk, N. V. Vasylykova, D. O. Ilnytskyi ta in.] ; za zah. red. PhD., prof. A. F. Pavlenko ta d.e.n., prof. L. L. Antoniuk. — K. : KNEU, 2014. — 350, [2] p.
8. University Education: Economic Priorities and Development Management: Monograph / L. S. Shevchenko. — Kharkiv : Pravo, 2016. — 188 p.
9. Perspectives on the Financing of Higher Education [Electronic resource] / The World Bank . - Access mode: <http://documents.worldbank.org/curated/en/994481468766221916/pdf/multi-page.pdf>
10. Higher Education in Developing Countries. Peril and Promise [Electronic resource] / The World Bank . - Access mode: <http://siteresources.worldbank.org/>

- EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079956815/peril_promise_en.pdf
11. Higher Education Financing in Latvia: Analysis of Strengths and Weaknesses [Electronic resource] / Valsts izglītības attīstības aģentūras . - Access mode: http://viaa.gov.lv/files/news/24067/lv_hef_output_1_final_18mar14.pdf
 12. Assessment of Current Funding Models 'Strategic Fit with Higher Education Policy Objectives [Electronic resource] / Valsts izglītības attīstības aģentūras . - Access mode: http://viaa.gov.lv/files/news/24067/lv_r2_strategic_fit_18april_vfinal.pdf
 13. Higher Education Financing in Latvia: Final Report [Electronic resource] / Valsts izglītības attīstības aģentūras . - Access mode: http://viaa.gov.lv/files/news/24067/lv_hef_r3vsub_190922014_c_final.pdf
 14. Vynohradnia V. M. Financial autonomy as a necessary condition for the functioning of public institutions of higher education in Ukraine / V. M. Vynohradnia // Traektoriia nauky. - 2016. - V. 2, № 11. - part. 4.1-4.10. - Rezhyim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_11_6
 15. Analytical Center CEDOS [Elektronnyi resurs] / - Rezhyim dostupu: <https://www.cedos.org.ua/>
 16. Korolov Yu. O. The essence of the implementation of administrative law on organization and autonomy of higher educational institutions of Ukraine / Yu. O. Korolov // Pravova pozytsiia. - 2016. - № 2. - P. 55-62.
 17. Davydova N. O. Avtonomizatsia tsyvilno-pravovoho statusu vyshchoho navchalnoho zakladu / N. O. Davydova // Yurydychni visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. - 2014. - № 4. - P. 88-93 . - Rezhyim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2014_4_18
 18. The Lisbon Declaration. Europes Universities Beyond 2010: Diversity With A Common Purpose. Academic Information Centre. Bank . - Access mode: http://www.aic.lv/bologna/Bologna/London_conf/Lisbon_declaration.pdf
 19. Estermann, T. and Nokkala, T. (2009) University Autonomy in Europe : Exploratory study // Bank . - Access mode: http://www.rkrs.si/gradiva/dokumenti/EUA_Autonomy_Report_Final.pdf
 20. Savchyn M. University autonomy and the funding problem / Osvitnia polityka: portal hromadskykh ekspertiv. - Rezhyim dostupu: <http://education-ua.org/ua/articles/124-avtonomiya-universitetiv-ta-problemi-jikhno-go-finansuvannya>
 21. Shevchenko L. S. University financial autonomy: world experience for Ukraine / L. S. Shevchenko // Pravo ta innovatsii. - 2015. - № 1. - P. 19-25. - Rezhyim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_1_4
 22. Data base of the Organization for Economic Cooperation and Development about the costs of higher education [Elektronnyi resurs]. - Rezhyim dostupu: <https://data.oecd.org/eduresource/spending-on-tertiary-education.htm#indicator-chart>
 23. Shevchenko L. S. Higher Education Financing: Diversification of Sources / L. S. Shevchenko. // Teoriia i praktyka pravoznavstva. - 2013. - Vol. 2. - Rezhyim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_44
 24. Zasiiekina L. Academic, personnel, organizational and financial autonomy as a trajectory for the development of domestic universities // Buduiemo novu Ukrainu : zb. konf., 26-27 november, 2014, Kyiv / [redkol.: O.

Dem"yanchuk ta in.]. – Kyiv : Kyievo-Mohylianska akademiia, 2015. – P. 41-52.

Усинок В.И. Финансовые правила и институциональная автономия: вызовы нового украинского университета

В работе обоснована необходимость установления правил финансирования образовательной сферы, которые смогут обеспечить предсказуемость последствий действий правительств, и конкретизируют субъектов ответственности. Отмечено, что формирование финансовых правил тесно связано с таким понятием как автономия университета, которая является институциональной формой академической свободы. В исследовании сделан обзор процесса становления и развития финансовой автономии в мире. Сделан упор на необходимость создания условий для обеспечения финансовой автономии университетов Украины. Отмечено, что университет нового типа, который развивается на основе, в том числе финансовой автономии, эффективно реагирует на социальные и экономические изменения в стране и обществе, отвечает современным потребностям государства, и что наиболее важно - оправдывает ожидания студентов по достижению лучшего качества обучения. Анализ показывает, что «автономизация» университета не означает отсутствие бюджетного финансирования, но механизм последнего должен иметь инвестиционный характер и обеспечивать надежное развитие и модернизацию образования.

Ключевые слова: образование, финансовые правила, финансовая автономия, финансирование образования.

Usyk V. Financial rules and institutional autonomy: challenges for the new Ukrainian university

The necessity of establishing rules of financing of the educational sphere, which guarantees more predictability of consequences of actions of governments and specifies the subjects of responsibility, is substantiated. The paper notes that the formation of financial rules, we believe, is closely linked with such a concept as the autonomy of the university, which is an institutional form of academic freedom. The study reviewed the process of formation and development of financial autonomy in the world and emphasized the necessity of observing the latter in Ukraine, because if universities are not granted autonomy, they can not be innovative and effectively respond to social and economic changes in the country and society that are incapable of responding. The modern needs of the state, and most importantly - can not meet the expectations of students for achieving a better quality of education. The analysis shows that the "autonomization" of the university does not indicate a lack of budget financing, but the latter should have an investment character and provide for the reliable development and modernization of education.

Keywords: education, financial rules, financial autonomy, funding education.

Усинок В.І. – к.е.н., доцент, докторант кафедри національної економіки та публічного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: vivayoung70@gmail.com

Рецензент: д.е.н., проф. **Черняська Є.І.**